

Aan elkaar schrijven

Spatiegebruik

Ervan hoort aan elkaar omdat de combinatie er, daar, waar en hier plus een voorzetsel altijd al aan elkaar moet.

Er zijn veel samengestelde werkwoorden, zoals overeenkomen, tegemoetkomen en tekortkomen. In vervoegde vorm schrijf je de onderdelen zo mogelijk aan elkaar, vandaar overeengekomen, tegemoetgekomen en tekortgekomen. Tevoorschijn komen is geen samengesteld werkwoord. De onderdelen van deze uitdrukking schrijf je dan ook niet aan elkaar.

Bekendgestaan en kennisgemaakt zijn elk één woord, omdat het hele werkwoord bekendstaan respectievelijk kennismaken is. Van zo'n werkwoord schrijf je de verschillende vormen zo mogelijk aan elkaar.

Versteld gestaan en aanhangig gemaakt zijn losse combinaties. De uitdrukkingen schrijf je namelijk ook los: versteld staan en aanhangig maken. De onderdelen van dergelijke uitdrukkingen schrijf je nooit aan elkaar.

Zie de module over Werkwoorden waarin nog een onderdeel over samengestelde werkwoorden zit.

In lange getallen die je als woorden moet schrijven, hoort alleen achter duizend een spatie. De andere woorddelen schrijf je aan elkaar.

Miljoen en miljard zijn taalkundig gezien geen getallen, maar rekeneenheden, en dus gewone woorden als kilo en euro. Deze woorden schrijf je altijd los van de rest van de combinatie waarin ze optreden.

De juiste schrijfwijze is Afrikadeskundige, Middellandse Zeekust, Harry Potterboek en 20 eurobiljet.

Spoedeisende hulp zijn twee woorden. Spoedeisende is een gewoon bijvoeglijk naamwoord, net als eerste of bruikbare of grote of gewenste. Een bijvoeglijk naamwoord staat los van het woord waar het bij hoort.

Correct is:

3. Wel hebben we gehoord dat een van de managers twee dagen op de intensive care gelegen heeft.
4. Gelukkig heeft het desbetreffende ziekenhuis een uitstekende intensivereafdeling.

Voor intensivereafdeling geldt de regel dat samenstellingen van Nederlandse en Engelse woorden helemaal aan elkaar geschreven wordt, ook als het Engelse deel uit twee woorden bestaat, namelijk intensive care. Ook als het Engelse deel uit meer dan een woord bestaat, zoals second opinion en human resources, schrijf je de combinatie helemaal aan elkaar (bijv. floppydiskdrive). Voor samenstellingen waarvan het eerste woorddeel eindigt op -ing geldt de volgende regel: Schrijf een spatie als het woordaccent op het tweede deel van de combinatie ligt managing director. Schrijf geen spatie als het woordaccent op het eerste deel van de combinatie ligt: séllingpoints.

Tussenletter -n en -s

Schrijf -en-:

- als het eerste gedeelte van de samenstelling op -en eindigt:
keukendeur, buitenland, middenmoot, eigenzinnig;
- als het eerste deel van de samenstelling in het enkelvoud niet op een stomme -e eindigt, dus:

aardbei, boek, krant, druif, schroef, ster, roos, den, artikel, directeur, koe:

aardbeienjam, boekenkast, krantenartikel, druivensap, schroevendraaier, sterrenkunde, rozenstruik, dennennaald, artikelenbundel, directeurenoverleg, koeienvla;

- als het eerste deel van de samenstelling in het enkelvoud op een stomme -e eindigt én alleen een meervoud op n heeft (dus: inzittende, zieke, verzekerde):

inzittendenverzekering, ziekenhuis, verzekerdenadministratie.

• Schrijf dus volgens de bovenstaande regel -e- in woorden als:

- rijstepap (rijst heeft geen meervoud);
- garagehouder (het meervoud is garages);
- ziekteverschijnselen (naast ziekten bestaat ook ziektes);
- rodekool (het eerste deel is een bijvoeglijk naamwoord en heeft dus geen meervoud);
- dwingeland (het eerste deel is afgeleid van een werkwoord en heeft dus geen meervoud).

Er zijn enkele **uitzonderingen**, waar je volgens de regels -en- zou verwachten, maar waar je -e- moet schrijven. Schrijf dus -e-:

• als het eerste deel van de samenstelling op één unieke persoon of zaak slaat:

maneschijn, Koninginnedag, zonnewarmte;

• **als het eerste deel van een samengesteld bijvoeglijk naamwoord de betekenis van het gehele woord versterkt:**

boordevol, reuzespannend, beregoed, apetrots, stekeblind;

• bij lang bestaande samenstellingen waarvan het eerste deel een lichaamsdeel is of waar de betekenissen van de afzonderlijke woorddelen verdwenen zijn:

kinnebak, ruggespraak, bolleboos, papegaai, schattebout.

Belangeloos is een **afleiding**, want -loos komt met de betekenis van zonder niet als zelfstandig woord voor. Dan geldt de volgende regel: **in afleidingen die eindigen op -loos, -lijk, -ling en -tje komt geen tussen-n**, vandaar belangeloos.

Ideeëloosheid is een afleiding van de afleiding ideeëloos, want -loos komt met de betekenis van zonder niet als zelfstandig woord voor. Dan geldt de volgende regel: in afleidingen die eindigen op -loos, -lijk, -ling en -tje komt geen tussen-n, vandaar ideeëloos en dus ook ideeëloosheid.

Ideeënrijke is een samenstelling (rijke is een zelfstandig woord). De regel voor de tussen-n luidt: als het eerste woorddeel in het enkelvoud niet op een stomme e eindigt, schrijf je een tussen-n. Idee eindigt niet op een stomme e, maar op een heldere ee vandaar ideeënrijke.

Brainstormsessie krijgt geen extra tussen-s, omdat je in andere samenstellingen met brainstorm ook geen s hoort: brainstormvergadering. Bij samenstellingen met coaching is dat wel het geval: coachingsvraagstuk. Dat geldt ook voor bedrijfszeker (vergelijk bedrijfsonzeker).

De regel voor een tussen -s is eigenlijk heel simpel:

Schrijf een -s- als je een s hoort

ambtsjubileum, beroepsofficier, verbindingsdeur.

- Als het tweede deel van de samenstelling met een s, een z, of een c begint, is een aparte tussen-s niet hoorbaar. Vervang dan even het tweede deel door een woord dat niet met een s, een z of een c begint. Hoor je dan nog een s-klank, dan weet je of het eerste deel van het woord moet eindigen op s:

dorpsstraat (want het is dorpskern);

personeelszaken (want het is personeelsblad);

openingsceremonie (want het is openingswoord).

Let op: het is rechtszaak

Trema, apostrof of streepje

Gebruik het [verbindingsstreepje](#) in de volgende gevallen.

- Als het tweede deel van de [samenstelling](#) met een hoofdletter begint:
on-Nederlands, oer-Hollands, anti-Duits, pro-Spaans, Midden-Europees.
- Tussen twee gelijkwaardige delen van een samenstelling:
sociaal-democratisch, minister-president, hotel-restaurant, evangelisch-luthers, arts-schrijver.
Volgt op een samenstelling van twee gelijkwaardige delen nog een woorddeel, dan komt tussen het tweede en derde deel geen streepje:
woon-werkverkeer, moeder-dochterrelatie, fax-telefooncombinatie.
- In een combinatie van woorden die een vaste uitdrukking vormen:
kruidje-roer-me-niet, lelietjes-van-dalen, laag-bij-de-gronds.
Volgt op zo'n combinatie nog een woorddeel, dan komt daartussen geen streepje:
lelietjes-van-dalenboeket, glas-in-loodramen, blijf-van-mijn-lijfhuis.
- In samenstellingen met uitheemse uitdrukkingen (behalve [Engelse](#)) komt het streepje tussen de buitenlandse woorden: *ad-hocoplossing, pro-formazitting, déjà-vugevoel, belle-epoquemode.*

Tweede Kamerfractie: in een samenstelling met een naam, blijft de vorm van de naam gehandhaafd, dus *mét* spatie.

Sociaal geograaf: dit is geen samenstelling, maar gewoon een combinatie van een bijvoeglijk naamwoord en een ander woord, te vergelijken met de *groene deur*.

Cijfers, letters, symbolen en afkortingen

- [Samenstellingen](#) met cijfers, letters, symbolen en afkortingen krijgen een streepje:
50-jarige, T-shirt, tl-verlichting, VVD-fractie, bouw-cao, A4-formaat.
- Deze regel geldt ook voor afleidingen van dergelijke woorden met *-achtig, -dom, -heid, -schap*: *CDA-schap.*
- In samenstellingen als *havo 4-leerling, vitamine C-drank* en *top 10-hit* blijft de spatie gehandhaafd. Dat geldt ook voor woorden als *1 aprilgrap* en *50 eurobiljet*.

- Sommige afkortingen worden meer als woord dan als afkorting aangevoeld. In dat geval schrijf je een samenstelling zonder streepje: *pincode, radarcontrole, laserstraal*.
- In [afleidingen](#) van afkortingen krijgt het voorvoegsel een streepje; achtervoegsels krijgen een apostrof. Bijvoorbeeld: *ge-sms't, ont-dvd'en, ge-e-maild*.
- afleidingen van cijfers, letters, symbolen en afkortingen plus een achtervoegsel krijgen een apostrof. Dus het is 30+'er en PSV'er.

De regel luidt: een samenstelling die begint met een combinatie van een woord en een cijfer (*havo 4, 1 april, Karel I*), behoudt de vorm van de oorspronkelijke combinatie, dus inclusief de spatie.

Staat op de grens van de woorddelen van een samenstelling een cijfer of letter, dan is een streepje noodzakelijk, bijv. *Karel I-sigaar* en *havo 4-leerling*.

Bepaalde voorvoegsels

- [Samenstellingen](#) krijgen een streepje als ze beginnen met: *bijna-, ex-* (= voormalig), *interim-niet-, non-, oud-, Sint-, Sinte-* en *sint-*:
bijna-botsing, ex-partner, interim-regering, niet-roker, non-item, oud-premier, Sint-Nicolaas, Sinte-Barbara, sint-bernardshond;
- beroeps- of functienamen krijgen een streepje als ze beginnen met *adjunct-, aspirant-, assistent-, chef-, collega-, kandidaat-, leerling-, meester-*
dit eerste deel drukt dan de gradatie van het tweede deel uit: *aspirant-lid, chef-kok, kandidaat-notaris, leerling-verpleegkundige*
Maar: *kandidaatstelling* (geen beroep of functie), *leerlingbegeleider* (eerste deel drukt geen gradatie van tweede deel uit).
Let op: *meesterkok* = uitstekende kok, *meester-kok* = chef-kok.

Klinkerbotsing

[Bij een klinkerbotsing in een samenstelling gebruik je een verbindingsstreepje](#): *pinda-actie* en *thee-extract* dus. De [definitie van klinkerbotsing](#): de laatste klinker van het eerste woorddeel en de eerste klinker van het tweede woorddeel kunnen als één klank gelezen worden. Bij *functieonderzoek, milieuactivist* en *bureauopzichter* is dat bijv. niet het geval, omdat je 'eo', 'ua' resp. 'uo' niet als klank kunt lezen. Let op: merkwaardig is dat de *ii* in samenstellingen wordt opgevat als klinkerbotsing, in afleidingen is dat niet het geval, getuige bijvoorbeeld het correcte *buiig*.

Als een telwoord wordt gecombineerd met een ander woord dan een telwoord, gebruik je een verbindingsstreepje bij een klinkerbotsing. ***Twee-eiig*** dus.

Getallen in letters krijgen bij klinkerbotsing een trema. ***Tweëntwintig*** dus.

Trema

De trema gebruik je om binnen een woord klinkerbotsing te voorkomen. En dus is het **officiële**. Maar het is **officieel** en twee-eiig omdat de uitspraak hiervan geen problemen oplevert. En het is beëdigd, om aan te geven dat twee opeenvolgende klinkers niet als één klank uitgesproken of gelezen moeten worden, maar apart, als twee klanken.

Je zou in *opticien* een trema verwachten vanwege klinkerbotsing tussen de *i* en de *e*. Maar een uitzondering op deze regel vormen woorden met het Franse wordeinde *ien* en *ienne*. Dus het is *opticien*.

Een afleiding met een voorvoegsel van Griekse of Latijnse oorsprong krijgt bij klinkerbotsing een streepje. En dus is het co-ouderschap (co is van Latijnse oorsprong). Maar coördinatie is geen

afleiding. 'ordinatie' bestaat immers niet als los woord.

Apostrof

De bezitsvorm s wordt altijd direct achter het woord geplakt: *Ans jas, Karels boek, vaders pantoffels*.

Als je van een woord dat eindigt op s een bezitsvorm wilt maken, is de regel dat je er een apostrof achter plakt; die komt dan in de plaats voor de bezits-s. Op deze manier zie je in geschreven taal duidelijk het verschil tussen *Ans jas* (= de jas van An) en *Ans' jas* (= de jas van Ans).

Achtervoegsels

vrijdag 25 maart 2011

14:14

Afleidingen op -s

De hoofdregel voor de bezits-s luidt: schrijf de bezits-s direct achter het woord, tenzij dit kan leiden tot een verkeerde uitspraak of tenzij het woord al op eens-klank eindigt. *Nicos* of *Andreas* (wanneer iemand Andrea heet) leidt tot een verkeerde uitspraak. *Nicoos* is uitgesloten: bij bezitsvormen worden klanken nooit verdubbeld. Daarom: *Nico's auto*. *Marnix* eindigt op een s-klank ($x=ks$). In dat geval schrijf je in plaats van de bezits-s een apostrof direct na de x van *Marnix*. Maar eindigt de naam op een onuitgesproken x of z , dan schrijf je de -s er weer aan vast. Dus je schrijft: *Dutrouxs*.

Correct is: De **Almelose** cabaretier Herman Finkers wordt in menig **Almeloos** café geroemd; ja hij is waarlijk **Almelo's** trots.

Almelose en *Almeloos* zijn bijvoeglijke naamwoorden die afgeleid zijn van *Almelo*. Vergelijkbaar zijn: *Amsterdamse grachten*, *Brusselse kermis*, *Hollandse kaas*. Bij dergelijke vormen komt de -s(e) meestal gewoon achter het woord; een klinker wordt zo nodig verdubbeld (*Almeloos*). Dus: *De Almelose cabaretier* en *menig Almeloos café*. Schrijf bij de afleidingen op s(e) en st(e) geen s als het woord eindigt op een als sisklank uitgesproken s, x, z, sh, sj, en sch. Dus je schrijft *Parijse nachten* en *de logische route*.

Almelo's trots: hier hebben we te maken met een bezitsvorm: *de trots van Almelo*.

Correct is: Voor een gezond leven zijn **hobby's** onontbeerlijk, bijvoorbeeld **cd's** beluisteren, **cafés** bezoeken of sport beoefenen op verschillende **niveaus**. Ook **foto's** maken kan een ontspannend effect hebben, en niet te vergeten **cijfertjes** invullen in **sudoku's**. Denk ook aan dieren houden, zoals **kaketoos** en **kanaries**. En natuurlijk hoort het bijwonen van **opera's** en **operettes** tot de vele **opties**.

De regel voor de meervouds- en bezits-s luidt: schrijf een apostrof als het woord eindigt op een klinker die geschreven wordt als a , e (uitgesproken als ee), i , o , u en y . Bijv. *hobby's*, *foto's*, *sudoku's*, *Harry's* en *opera's*.

De regel geldt niet voor klanken die weergegeven worden door meer letters, zoals in *niveaus*, *kaketoos*, *kanaries* en *opties*. Ook geldt de regel niet voor $é$ in *cafés* en voor de stomme e in *cijfertjes* en *operettes*.

Voor afleidingen van afkortingen als *cd* geldt dat achtervoegsels een apostrof krijgen: *cd's*. Voor de duidelijkheid wordt een apostrof gebruikt in het meervoud van een woord dat geen zelfstandig naamwoord is, dus je schrijft: *ah's* en *oh's*.

Verkleinwoorden

Correct is: **econoompje**. Als je het verkleinwoord uitspreekt, hoor je een p . De regel is dat je deze dan ook opschrijft. Over het algemeen is het zo dat na een lange klinker (aa , ee en oo) gevolgd door een m de verkleinvorm *pje* optreedt.

Correct is: **alineaatje**, **autootje**, **cafeetje**. *Alinea* en *auto* eindigen op een helder uitgesproken klinker (aa , oo). Daarom verdubbel je deze letter in het verkleinwoord: *alineaatje* en *autootje*. De regel luidt dat je in verkleinwoorden van woorden die eindigen op een $é$ ee schrijft: *cafeetje*. *Diner* is een uitzondering: dit Franse woord verandert bij verkleining in *dineetje*. *Tiramisu'tje* schrijf je niet met twee u 's, omdat je de u niet uitspreekt als een u , maar als een oe . De regel is dat je een apostrof schrijft in verkleinwoorden van woorden die eindigen op een als oe uitgesproken u .

Correct is: **baby'tje**, **sms'je** en **gsm'etje**. Schrijf een apostrof in verkleinwoorden van woorden die eindigen op y en in verkleinwoorden van afkortingen. Als je daarnaast nog een klank hoort dan neem je deze letter mee in de spelling van het verkleinwoord. Na *gsm* hoor je *etje*. Dus je schrijft *gsm'etje*.

Correct is: **bonbonnetje**. Schrijf dit verkleinwoord zoals je het zegt. Er zijn geen uitzonderingsregels op van toepassing.

Vreemde woorden krijgen je -of tje achter het grondwoord, ook al staat dat soms wat vreemd. Je schrijft dus: *cakeje, jungletje, raceje*. Of je tje moet schrijven, weet je als je het verkleinwoord uitspreekt. Hoor je een extra t, dan schrijf je hem ook.

Als een verkleinwoord aan het eind van de regel wordt afgebroken vóór het laatste woorddeel, dan wordt de oorspronkelijke spelling gehandhaafd, dus is het *camera-tje* en *café-tje*.

Lastige meervouden

Correct is: **provinciën, melodieën, harmonieën, braderieën**. *Provincie* heeft het woordaccent op de tweede lettergreep (*provincie*). Volgens de regel krijgt het meervoud dan geen extra e en eindigt het dan op *-iën*, dus schrijf je *provinciën*. *Melodie, harmonie* en *braderie*: als het enkelvoud van een woord op *ie* het woordaccent op de laatste lettergreep heeft, wordt de e verdubbeld. In *melodie* en *harmonie* ligt het woordaccent op de laatste lettergreep: *melodíe* en *harmoníe*. Daarom schrijf je *melodieën* en *harmonieën*.

De hoofdregel voor de meervouds-s is dat deze direct achter het woord komt.

Correct is: **cadeaus, zoos** (als in de zin "In vrijwel alle Europese zoos vind je chimpansees"). Eindigt een woord op een klinker die door meerdere letters wordt weergegeven dan komt de s aan het woord vast (dit is dus eigenlijk de hoofdregel voor de meervouds-s).

Correct is: **trio's, introducés**. Volgens de regel krijgt een woord dat eindigt op *a, e, i, o, u* en *y* een apostrof voor de meervouds-s. Verdubbeling van deze helder uitgesproken klinkers, komt alleen bij verkleinwoorden voor (triootje). Let op dat *introducés* de hoofdregel voor de meervouds-s volgt, omdat het niet eindigt op *e*. Het meervoud van *collega* is *collega's* óf *collegae*. Dat komt omdat *collega* van oorsprong een Latijns woord is. Je mag dan de Latijnse óf de Nederlandse meervoudsuitgang gebruiken.

Correct is: Ik heb **enkele** katten, maar de **gestreepte** zijn het liefst. Achter woorden als *sommige, enkele, beide, alle* en *meeste* schrijf je een *n* als ze én zelfstandig gebruikt zijn én op personen slaan. In alle ander gevallen schrijf je geen *n*. *Enkele* is niet zelfstandig gebruikt: er staat *katten* achter. Daarom schrijf je geen *n*. *Gestreepte* is wel zelfstandig gebruikt, maar slaat niet op personen, maar op dieren. Daarom schrijf je geen *n*.

Correct is: Sommige CDA'ers geloven in de premier, **andere** niet. *Andere* is niet zelfstandig, omdat het zonder *n* geschreven is. Je moet er dan *CDA'ers* achter denken. Zou je **anderen** schrijven, dan bedoel je alle andere mensen, dus ook buiten het CDA. En dat betekent heel iets anders!

In de zin "Jan-Peter wilde vroeger wethouder én premier worden. Helaas is hij maar één van beide geworden." mag je *beide* niet met een *n* schrijven omdat het niet op een persoon, maar op een functie slaat.

Afleidingen op -er

Correct is: **bingoër**. Het woord *bingoër* is een afleiding van *bingo*. De twee klinkers *o* en *e* leveren een klinkerbotsing op omdat ze samen als één klank uitgesproken kunnen worden. Bij een klinkerbotsing in een afleiding krijg je een trema.

Hoofdellettergebruik en afkortingen

maandag 28 maart 2011

8:33

Afkortingen

Nederlandse titels, zoals professor, schrijf je met een kleine letter. Ook de afkortingen hiervan. Na de afkorting gebruik je altijd een punt, bijv. **prof.**

Woorden waarvan de vorm van de letter bedoeld is krijgen een hoofdletter, zoals T-kruising, V-hals, U-bocht, **T-shirt** en L-vormig.

Afkortingen van wetten, officiële regelingen **en instellingen** krijgen een hoofdletter, zoals WAO, AOW, NS en dergelijke.

Afkortingen van woorden die heel vaak in afgekorte vorm gebruikt worden en die als afkorting worden uitgesproken krijgen een kleine letter, zoals cd, tv, pc, mavo, ov-jaarkaart, sms, tl-buis, cao, btw. Ook deze afkortingen krijgen geen punten.

Namen

Namen van volken en leden van volken schrijf je met een hoofdletter, bijv. Deen, Duitser en Inuit (een andere naam voor Eskimo). Overkoepelende termen krijgen geen hoofdletter. Bijv. indiaan. Indiaan is namelijk een overkoepelende term voor alle soorten indianen zoals de Apachen en de Sioux.

Als je een product de naam geeft van een persoon, dan verander je niets aan deze naam. Van Gogh blijft bijv. gewoon **Van Gogh**.

Namen van beroepen, functies en titels krijgen geen hoofdletter, bijv. **kapitein**.

Eenheden schrijf je altijd met een kleine letter: volt, minuten, meters enzovoorts.

Een naam begint altijd met een hoofdletter. Het is dus **de heer Van Zanten**. In Margriet van Etten schrijf je van met een kleine letter, want de naam begint met Margriet.

Correct is: De minister van Justitie komt vaak op zijn fiets naar het ministerie. Namen van beroepen of functies krijgen geen hoofdletter. Ook ministerie krijgt geen hoofdletter. Justitie krijgt wel een hoofdletter, omdat dat de eigenaam is van het ministerie. Woorden als **gemeente** en **provincie** mogen met en zonder hoofdletter geschreven worden.

Samenstellingen die beginnen met een naam krijgen een hoofdletter, dus Beatlesplaten en Potterboek. In dolle mina's komt geen hoofdletter, omdat dolle mina niet meer verwijst naar een persoon genaamd Mina. Wanneer de samengestelde naam niet meer verwijst naar de persoon die de naam draagt, gebruik je geen hoofdletter. Het woord montessorionderwijs verwijst niet naar Maria Montessori, maar is de benaming van een onderwijstype en krijgt daarom een kleine letter. Vergelijkbaar is bijv. **salomonsoordeel**. Een **afleiding** van een eigenaam, dus een naam met een achtervoegsel, schrijven we met een kleine letter. Van Freud is freudiaanse afgeleid. Dat krijgt dus een kleine letter.

Straat Yucatán, Straat van Florida, Golf van Mexico en Golf van Campeche zijn aardrijkskundige namen.

Deze aardrijkskundige namen beginnen met de woorden Straat en Golf. Vandaar dat je deze woorden ook met een hoofdletter schrijft. Datzelfde geldt voor Caribische Zee en Atlantische Oceaan. Ook Zee en Oceaan maken deel uit van de aardrijkskundige naam. Dus ook daar schrijf je hoofdletters.

Andere woorden

Namen van tijdperken schrijf je allemaal met een kleine letter. De middeleeuwen is een tijdperk, dus dit woord schrijf je met een kleine letter. Vandaar is het middeleeuwen. Je schrijft dit woord aan elkaar, omdat het een samenstelling is.

Je gebruikt Jood met een hoofdletter als je een lid bedoelt van het Joodse volk. Je schrijft jood met een kleine letter als je iemand van het joodse geloof bedoelt. Maar het is dus *de Joodse jongen* en *alle Joden waren verplicht*

Namen van historische gebeurtenissen schrijf je met een hoofdletter, dus schrijf je Tweede Wereldoorlog en Februaristaking.

Namen van en feest- en hoogtijdagen krijgen een hoofdletter, dus schrijf je Kerst, Oogstfeest, Pasen en Moederdag. Maar informele aanduidingen van feestdagen krijgen een kleine letter. Dat geldt ook voor samenstellingen en afleidingen van feestdagen, dus schrijf je kerstfeest en moederdagverrassing. Je schrijft een kleine letter als het gaat om namen van godsdiensten en de belijders ervan, dus is het rooms-katholieke.

Namen van weekdays, maanden, jaargetijden en windstreken krijgen een kleine letter, dus is het juni, maandag, herfst en oosten. Als namen van windstreken een politieke betekenis hebben, schrijf je ze met een hoofdletter, dus is het *de wind waait uit het westen* maar *de spanningen tussen het Oosten en het Westen*.

Werkwoorden

Verdubbeling van d en t

Correct is: De regering **besteedde** niet veel aandacht aan milieuzaken. *Besteedde* is verleden tijd en je kunt het woord niet weglaten. Dus: stam + de. Je krijgt dd omdat het hele werkwoord (besteden) eindigt op den. Vandaar dat ook de ee verdubbeld wordt. Voor werkwoorden die eindigen op *ten* geldt hetzelfde.

Als je een woord weg kunt laten, hoeft je niet te verdubbelen. En dus is het *door die overbelaste telefoonlijn, viel alles uit*. Hetzelfde geldt voor de zin *De door de oppositie geuite bezwaren veranderden daar niets aan*. *Geuite* kan weggelaten worden, en dus geen verdubbeling.

Samengestelde werkwoorden

Correct is: Voordat de vergadering begint, moeten de juiste stukken aan de vergaderaars worden overgelegd.

Overleggen komt op twee manieren voor:
óverleggen - leg over - overgelegd = overhandigen;
overléggen - overleg - overlegd = bespreken.

Correct is: De directeur heeft de maatregelen van de manager overruled.

Overrulen is een werkwoord waarvan de woorddelen over en rulen altijd aan elkaar vast zitten; het is een zogenoemd onscheidbaar samengesteld werkwoord. Dat sluit de mogelijkheid van overgeruled uit.

Verder krijgt overruled geen voorvoegsel ge-, omdat het begint met een voorzetsel (over); vergelijk met: het is me overkomen. Het is *ademgehaald* maar *gezandstraald*, omdat ademen gescheiden kan worden, maar zandstralen niet (je kunt immers zeggen: *adem halen - haalde adem*, maar niet *zand stralen - straalde zand*; iets soortgelijks geldt voor *stofzuigen*, waar je ook niet van kunt maken *zuigde stof*, en dus is het *ademgehaald* en *gestofzuigd*).

Overleggen komt op twee manieren voor:
óverleggen (scheidbaar) - leg over - overgelegd = overhandigen;
overléggen (onscheidbaar) - overleg - overlegd = bespreken.

Voorkomen komt op twee manieren voor, met twee betekenissen:
vóórkomen (scheidbaar) - kwam voor - voorgekomen = gebeuren
voorkómen (onscheidbaar) - voorkwam - voorkomen = verhinderen.

Exotische werkwoorden

Correct is: Hij staat erom bekend dat hij zijn uitstapjes heel goed **timet**. Je volgt de regels van de Nederlandse werkwoorden. Je kunt het woord vervangen door loopt. Dus: stam + t. **Eindigt een Engels werkwoord op een e vanwege de uitspraak, dan blijft die e in de Nederlandse vorm gehandhaafd.** Het Engelse werkwoord is to time, dus de stam is in het Nederlands time. Daarna volgt de uitgang. Dus: stam (time) + t = timet. Voltooid deelwoord is **getimed**. Je kunt getimed niet vervangen door loopt, wel door gelopen. Dan geldt de verlengingsregel. Verleng het woord in gedachten: getimedede. Je hoort een d, dus je schrijft een d.

Voor werkwoorden waarvan de stam in het Engels eindigt op een dubbele medeklinker (to stress, to grill), gelden de Nederlandse spellingregels (dus geen onodige verdubbeling). En dus wordt het *gestrest* en *gril jij het vlees*?

Heb jij dat bestand al *geüpdatet*?

Jij hebt behoorlijk *gescoord* bij die kerel met wie je vorige week *datete*! De stam van daten is date.

Het Engelse werkwoord (to date) eindigt op een e vanwege de uitspraak, dus blijft die in het Nederlands gehandhaafd. Je kunt *datete* niet weglaten uit de zin én het drukt de verleden tijd uit.

Dus: stam (date) + te. Soortgelijk: *Terwijl de staatssecretaris in China zat, **debatete** plots iedereen in Den Haag over het omroepplan.*

Woordkeus/woordparen

Hun/hen, dat/wat

Als je voor het woordje hun/hen *aan* kunt zetten, gebruik je hun. Als er ook echt 'aan' voor staat, gebruik je hen. Het is dus "Ik heb *hun* voorgesteld..." of "Ik heb *aan hen* voorgesteld..." Als het om een bezitsvorm gaat, is het altijd hun. Correct is dan ook:

Piet heeft zich aan de afspraak gehouden door hun de eerste keus te laten. Piet heeft hun namelijk gevraagd wat voor kleur gordijnen zij wilden en hun keuze gerespecteerd.

Let op het gebruik van het woordje *zij* in bovenstaande zin. Het gaat hier om de handelende personen in de zin, ofwel het grammaticale onderwerp. In gesproken taal gebruik je hier vaak hun, maar in geschreven taal is dat echt fout.

Gebruik *dat* wanneer het terugslaat naar een woord met een specifieke betekenis, een *het*-woord: boek, rapport, verhaal, etc. Anders gebruik je *wat*. Een ezelsbruggetje is dat na een woord dat eindigt op *ste*, zoals *beste*, *leukste*, *mooiste*, je altijd *wat* gebruikt. Voorbeelden: Ik wil dit weekend iets gaan doen *wat* ik erg leuk vind. Het behalen van een Michelinster is het mooiste *wat* een kok kan overkomen. Mijn moeder maakte een grapje *dat* ik erg grappig vond.

Correct is: De burgemeester bleef bij zijn standpunt, **dat** toch erg controversieel was. Dat slaat terug op een concreet woord dat ervoor staat (standpunt). Het gaat dan over het standpunt dat controversieel was.

Maar dit is ook correct: De burgemeester bleef bij zijn standpunt, **wat** toch erg controversieel was. Deze tweede zin is ook goed, maar betekent iets anders. In tegenstelling tot dat slaat wat terug op de hele zin ervoor. Dat betekent dat het controversieel was dat de burgemeester bij het standpunt bleef.

Correct is: Hij wilde gaan zwemmen. **Dat** vond ik een goed idee. Hier bestaat het dat/wat-probleem niet. Niemand zal hier twijfelen over dat of wat.

Verwijswoorden

Correct is:

1. De steunmuur heeft zijn beste tijd gehad.
2. De verfkwast verloor snel zijn haren.
3. De stoommachine vertoont haar kunsten.

Stoommachine is vrouwelijk, steunmuur en verfkwast zijn mannelijk. Hier zijn geen regels voor.

Correct is: De kinderopvangregeling heeft de aandacht van de directeur, **met wie** de ondernemingsraad nog gaat overleggen. De regel is dat je naar een persoon verwijst met een voorzetsel + *wie* (*met wie*, *over wie*) en niet met een combinatie van waar + voorzetsel (*waarmee*, *waarover*). Dit geldt ook in "De hoofdrol in 'Golden Houses' wordt gespeeld door een acteur *van wie* de naam me is ontschoten."

Correct is: De muur stond vol met graffiti. *Die lieten* niets aan de verbeelding over. Graffiti is meervoud.

Correct is: De kamer was tot de nok gevuld met de media en **hun** spullen. Media is meervoud.

De zinnen:

1. De minister-president heeft zich een nieuw imago aangemeten. Over wie kunnen cartoonisten nu grapjes maken?

2. De minister-president heeft zich een nieuw imago aangemeten. Waarover kunnen cartoonisten nu grapjes maken?

zijn beiden correct. In de eerste zin verwijst *over wie* naar de persoon *de minister-president*. En dus gebruik je een voorzetsel + *wie*. In de tweede zin verwijst *waarover* naar *een nieuw imago* en gebruik je *waar* + voorzetsel.

Als/dan, om/door

Je gebruikt *als* bij gelijkheid: even groot als

Je gebruikt *dan* bij ongelijkheid: groter dan

Maar, correct is: De computer van de administratie is tien keer zo snel ***als*** de computer van de receptie.

Hier is in werkelijkheid geen sprake van gelijkheid: de ene computer is sneller dan de andere. Maar toch moet je *als* gebruiken, omdat je uitgaat van de gelijkheid tien keer even snel als. **Je krijgt alleen dan als er een zogenaamde vergrotende trap in de zin staat** (zoals sneller, groter, gekker en mooier). Maar correct is ook: Annelous heeft nog meer boeken gelezen *dan* Patrick.

Gebruik een combinatie met *door* (*doordat* of *daardoor*) wanneer je een *oorzaak* aan wilt geven. Gebruik een combinatie met *om* (*omdat* of *daarom*) wanneer er sprake is van een reden (bijv. een genomen beslissing). Vaak speel je daar zelf een rol in en zie je dus het woordje "ik": ik heb mijn huiswerk niet gemaakt, *omdat* Ligt de oorzaak bij een ander, gebruik je *door*.

Correct is dan ook:

1. Het terrorisme tiert welig, *doordat/omdat* er geen goede beveiliging van stations is.
2. Het terrorisme krijgt een kans, *doordat/omdat* u niet alert bent.
3. Wij werken actief aan een goed milieu, *omdat* u uw afval niet scheidt.
4. Te hard rijdende auto's: *daardoor* verslechtert ons milieu.

Correct is: Hij was de weg kwijt *omdat/doordat* hij niet goed had opgelet. *Daarom* besloot hij zijn afspraak af te bellen.

Zinsbouw

Volgorde van woorden

Correct is: 'Cabaret' is nog enkele maanden te zien en **dat** mag u beslist niet missen.

Het woordje *dat* mag hier niet weggelaten worden. Je moet in het tweede deel van de zin terugverwijzen naar 'Cabaret'.

Correct is:

1. Hij werd kampioen en **werd** onmiddellijk gehuldigd.
2. Hij werd kampioen en vader.
3. Hij werd kampioen en **werd** niet goed van zo veel hulde.

Soms mag je zinsdelen uit het tweede deel van een zin weglaten zonder betekenisverlies. Dat mag als dat zinsdeel dezelfde betekenis, functie en plaats in de zin heeft als het zinsdeel uit het eerste deel van de zin. In kampioen en vader worden, heeft *worden* dezelfde betekenis. In de andere zinnen is dat niet zo.

Correct is: De onderwijzer had een leerling geslagen en **hem** wachtte een straf.

De onderwijzer is in het eerste deel van de zin lijdend voorwerp, maar in het tweede deel meewerkend voorwerp. De betekenis van *de onderwijzer* verandert dus, en dus mag je het zinsdeel wat er naar verwijst niet weglaten.

Correct is: In Duitsland was Rudi Carell een ster, maar **hij** werd, eenmaal terug in Nederland, een mislukking. Als je *hij* weglaat, zondig je tegen de regel dat het weggelaten zinsdeel op dezelfde plek in de zin moet kunnen staan als het zinsdeel uit het eerste deel van de zin. In het eerste deel van de zin komt Rudi Carell (het onderwerp) ná de persoonsvorm (was). In het tweede zinsdeel zou het (weggelaten) onderwerp niet ná maar vóór de persoonsvorm moeten staan. Dus mag het niet worden weggelaten.

Combinaties van woorden

Correct is: Een aantal partijen *hebben/heeft* zich uitgesproken tegen de motie.

Of na een aantal een werkwoord volgt in het enkelvoud of het meervoud, hangt af van de vraag of de hoeveelheidsaanduiding van belang is. In de zinnen in deze opdracht is dat niet het geval. Een aantal heeft hier de betekenis van enkele of enige. Bij zulke zinnen mag je aan de oude schoolregel gehoorzamen die zegt dat na een aantal altijd een enkelvoud volgt, maar je mag ook voor het meervoud kiezen.

Correct is:

- Wij beseffen/Wij realiseren ons dat deze verandering risico's met zich meebrengt.
- De oorzaak van deze ontwikkelingen is/Deze ontwikkelingen zijn te wijten aan de vernieuwingsdrang van de nieuwe manager.
- Verandering van functie binnen de organisatie behoort tot/is een van de mogelijkheden.

Een contaminatie is een verhaspeling van twee woorden of uitdrukkingen, waardoor een verkeerd woord, een verkeerde nieuwe uitdrukking of een foutieve woordcombinatie ontstaat. Zo is *wij beseffen ons* een samentrekking van *wij beseffen dat* en *wij realiseren ons*. Daarnaast is de woordcombinatie *De oorzaak is te wijten aan* een foutieve combinatie van *De oorzaak is* en *...is te wijten aan*. En *behoort tot een van de mogelijkheden* moet zijn: *behoort tot de mogelijkheden*, of *is een van de mogelijkheden*.

Bovendien was het er ook in de winter prettig toeven. In deze zin zou het woordje *ook* weggelaten moeten worden omdat *Bovendien* dat ook al zegt.

Correct is: Tussen de twee taalliefhebbers **barstte een felle ruzie los/brak een felle ruzie uit**.
Bij samengestelde werkwoorden, waarvan de woorddelen gescheiden kunnen voorkomen, gaat het wel eens mis als ze uiteengeplaatst worden. Dan ontstaat er een verhaspeling of contaminatie, bijv. wanneer je zegt: tussen de twee taalliefhebbers barstte een felle ruzie uit. Dat is fout!

Je kunt niet zeggen *behoort tot één van de besten* ; je bent namelijk één van de besten. Men kan wel *behoren tot* een bepaalde groep, bijvoorbeeld: hij behoort tot de bovenklasse

Verbanden tussen zinsdelen

Fout is: **Bijgaand** ontvant u het verslag van de bijeenkomst.

Correct is: **Hierbij** ontvangt u het verslag van de bijeenkomst.

Je kunt je afvragen: Wie of wat gaat bij? Het antwoord is af te leiden uit de rest van de zin. En dat is dan u. Dat is natuurlijk niet bedoeld. Daarom is de zin fout. Wat in de foute zin eigenlijk staat is: U bent bijgaand en in die hoedanigheid ontvangt u het verslag.

Bij zinnen waarin een zogenaamde *bepaling* staat (al schrijvend, na in Veenendaal te zijn aangekomen, etc.), moet je altijd kijken waar de bepaling op slaat. Als dat niet klopt, is de zin onjuist. Voorbeeld: Na een middag gewandeld te hebben, smaakten de asperges goed. Letterlijk staat hier dat de asperges gewandeld hebben, en daarmee is de zin niet goed. De regel die je moet onthouden is dat bepalingen fout gebruikt kunnen worden wanneer de bepaling niet slaat op het onderwerp van de zin.

Fout is: In euro's uitgedrukt, ben ik dit jaar armer. Er staat: Als ik in euro's uitgedrukt wordt ..., omdat de bepaling alleen maar kan slaan op het onderwerp (ik) van de zin.

Correct is:

- Kort samengevat heb ik niets nieuws te melden.
- Om kort te gaan, de minister liet weer een ballonnetje op.

Kort samengevat en om kort te gaan zijn bepalingen die op het onderwerp van de zin slaan. Maar in deze gevallen zijn ze door veelvuldig gebruik geaccepteerd als vaste uitdrukking. Ze hoeven daardoor niet meer per se op het onderwerp te slaan. Deze zinnen zijn daarom goed.

Leestekengebruik

Een komma zet je:

- tussen twee persoonsvormen;
- tussen opsommingen in een zin;
- als de zin lastig te interpreteren valt zonder komma.

Correct is: De vraag die ik tijdens de vergadering stelde, bleef onbeantwoord. Voor problemen met het gebruik van uw pc, vragen over het intranet en informatie over applicaties kunt u bij de helpdeskmedewerkers terecht. In dit rapport hebben we gebruik gemaakt van dezelfde opbouw, en begrippen en definities hebben we zo veel mogelijk gelijk gehouden.

De eerste komma, tussen stelde en bleef is nodig, omdat er twee persoonsvormen (werkwoorden) achter elkaar staan die niet bij elkaar horen. De tweede komma, na pc is nodig omdat hier sprake is van een opsomming. De derde komma, na opbouw is nodig om de zin goed te interpreteren.

Correct is:

1. Gisteren hadden ze ruzie; hij sloeg haar een blauw oog.
2. Ze had een blauw oog: gisteren hadden ze ruzie.

Met een puntkomma geef je aan dat twee zinnen op basis van het onderwerp bij elkaar horen. De puntkomma heeft dan de functie van het woord en. Daarom is de puntkomma in zin 1 goed gebruikt. In zin 2 moet je een dubbele punt gebruiken: het tweede deel van de zin is een verklaring van het eerste deel.

Fout is: Restaurant Oud Sluis is nummer 1 in de Lekker en lens, het krijgt drie sterren van Michelin en vier koksmutsen van GaultMillau. De komma is hier een te zwakke scheiding tussen de twee zinnen. Het gaat namelijk om twee hoofdzinnen met een onderwerp en een persoonsvorm. De puntkomma is een goed alternatief, omdat je daarmee kunt aangeven dat de twee zinnen op basis van het onderwerp bij elkaar horen. De puntkoma heeft dan de functie van en.